

LA IMATGE D'UNA CATALUNYA AFRANCESADA A TRAVÉS DE LA PUBLICÍSTICA: REALITATS I REMEIS CONTRA L'ANOMENAT «MAL FRANCÉS»

Josep Mª Sabaté i Bosch

Antecedents

Les relacions de Catalunya amb Europa, i més especialment amb França, palesen en el decurs de l'Edat Moderna unes constants d'amor i odi amb una balança que majoritàriament i aparent es decanta cap el darrer d'aquests sentiments; però el rigor científic d'una acurada interpretació històrica ens fa veure; que darrere d'aquesta simple visió s'amaga una molt més complexa teranyina de relacions, amb una xarxa a nivell de jerarquia social i altra ben diferent pel que fa al poble, d'ençà els primers moments d'aquesta Història Moderna de Catalunya. En aquest sentit només ens cal repassar l'actitud del Principat quan, abans del tractat de Barcelona (1492) els comtats del Rosselló i la Cerdanya estaven ocupats pels francesos, en una clara i primera mutilació d'una sobirania territorial legítimament assolida pels comtes de Barcelona des de temps immemorial; de cap manera, però, aquesta ocupació trencà les relacions del poble que seguia unificat per una mateixa llengua, uns costums i unes tradicions semblants, i que es nodria de periòdiques, temporals o estables, migracions dels seus habitants. En el decurs del segle XVI i amb motiu dels repetits enfrontaments entre França i Espanya durant els regnats de Carles I i el seu fill Felip, de bell nou Catalunya, i per tant el Rosselló i la Cerdanya, fou no sols camp de batalla, sinó àdhuc la torna en molts dels tractats de pau o treva amb els que s'intentava posar cloenda a aquelles guerres que ja tenien un caire molt més religiós d'ençà el moment en què es produí l'escletxa protestant i les seves derivacions hugonots i calvinistes. És llavors quan, amb els contactes d'ambdós països, comença a brotar una propaganda xenòfoba, envoltant d'un possible perill de contagi herètic tot allò que podia venir de fora, no sense raó, en part, perquè cada cop més s'anava escampant aquella llàntia protestant. Si més no, d'aquesta banda d'aquí, malgrat els constants moviments migratoris de la població francesa, que sovint ajuda a repoblar les terres de la Catalunya Nova i de més enllà del sud, la Santa Inquisició, reinstaurada ja per Ferran II a partir de 1486, vetllarà per a que no fructifiqui qualsevol ideologia heterodoxa i avortarà els brots de l'epidèmia tan bon punt n'apareixen els primers símptomes. Amb tot i com hem dit, en esdevenir Catalunya el camp de batalla de moltes de les guerres de l'Espanya Moderna no es podrà deslliurar fàcilment de la presència en les seves contrades de tropes nacionals, estatals i foranes nodrides generalment per soldats mercenaris estrangers; així doncs, en el segle XVII, a la feixuga càrrega econòmica que representaven els allotjaments d'aquests exèrcits s'hi afegirà el perill de contaminació herètica que va plegat a dita presència de soldats estrangers, sia alemanys, francesos o anglesos, i també els mateixos espanyols que en les seves campanyes bèl·liques per terres d'Europa més d'una vegada havien recollit en el botí de guerra l'esperit i la llavor de la nova religió o la laxitud d'uns costums estranys.

No és d'estranyar, doncs, per exemple, que en la guerra dels Segadors, en la corresponent publicística del moment, catalans i espanyols s'acusin mútuament d'herètics, a causa de l'allistament d'estrangers en els exèrcits de Felip III (IV de Castella) que el comte-duc d'Olivares havia emplaçat des de 1626 en aquestes terres i que els governadors reials protegien fins uns límits que superaven la més elemental justícia:

*«licència els hi he donat jo
molta més se'n poden pendre...».*

Semblant actitud tindran a partir de 1640 i fins 1659 els soldats francesos i llur record farà que, en els darrers anys del segle XVII, les guerres de Lluís XIV de França amb l'ocupació de part de Catalunya, encara sota el regnat de Carles II, deixin una petjada de malcontentament que inspirarà també la propaganda antifilipina durant la guerra de Successió amb els mateixos arguments que utilitzaran els botiflers per a deixar en mal lloc els maulets o vigatans seguidors de l'arxiduc Carles d'Àustria i ben acompanyats d'anglesos i holandesos.

El segle de les llums

Vet-ho aquí que el terreny haurà quedat ben adobat quan, en el decurs del segle XVIII, amb la implantació de la dinastia borbònica, l'«afrancesament» del país sigui una constant que inspiri diversos sectors de la societat, palesat en una Il·lustració a l'espanyola no exempta d'algunes de les característiques que conduïren França pels camins de la Revolució; entitats i institucions viuran de ben a prop aquesta evolució i en patiran els seus efectes, a cops amb fruits profitosos, com és el cas d'una bona part de la política del despotisme il·lustrat en els seus aspectes econòmics, sanitaris, benèfics i assistencials, però també amb algunes conseqüències no tan positives que afectarien els fonaments d'aquestes institucions. En aquest sentit l'Església no s'alliberaria dels nous corrents i les circumstàncies farien que la boirina de l'heretgia s'escampés entre alguns sectors de la jerarquia, especialment en el darrer quart del segle XVIII, quan els límits de l'esperit de la Il·lustració s'endinsaven pels viarans d'un jansenisme de difícil catalogació. A Catalunya diferents arquebisbes foren acusats de jansenistes i, tal vegada, un dels més representatius seria el metropolità de Tarragona, Fr. Francesc Armanyà, tot i les crítiques que tal qualificació històrica comporta¹.

No hi ha dubte, però, que tots aquests canvis tindrien també un reflex en els costums del poble, especialment en les grans ciutats més propenses i obertes a acceptar les noves modes importades de l'estranger europeu, amb uns trets de llibertat que trencaven els tradicionals i estrets lligams normatius de l'Antic Règim.

Si més no, l'evolució dels esdeveniments, primer amb l'esclat de la Revolució Francesa i la Guerra Gran, i, després, amb la Guerra del Francès, faran que de bell nou rebroti una propaganda que palesa el puritanisme tradicional d'una societat que cerca el retorn dels temps passats en pau i ordre i que culpabilitza aquella llibertat com a font de tots els mals que en aquells moments patia el país.

El paper de l'Església

Un cop més serà l'Església la que es posi del costat de l'ortodòxia amb un seguit de publicacions de les que aquí sols en donem una mostra significativa. En aquesta comunicació portem la referència explícita de poc més de mitja dotzena d'opuscles apareguts amb motiu de la Guerra del Francès, en els que es fan evidents alguns dels punts característics d'aquest «afrancesament» del país i llurs conseqüències², sobretot a partir de les primeres cartes pastorals

1. Vid. TORT I MITJANS, FRANCESC: *Biografía histórica de Francisco Armanyà*. Villanueva y Geltrú, 1967.

2. «*Barcelona instruida en sus lamentos o sea verdadero origen de su cautiverio. Verdadero modo de su libertad*», opuscle de 8 pàgines, i «*Verdadero modo de la libertad de Barcelona*», opuscle de 12 pàgines. Ambdós editats a «*Tarragona, en la Imprenta de Maria Canals viuda*», sense referència d'autor, ni data d'edició.

«*Remedio y preservativo contra el mal francés de que adolece parte de la nación española. Escríbalo en una casamata del castillo de san Anton, don Manuel Freyre de Castrillon, anotado honrosamente en la lista sanguinaria de Bonaparte*». Opuscle de 26 pàgines, «*Reimpreso en Mallorca en casa de Salvador Savall. Año 1809*».

trameses per la jerarquia eclesiàstica. En aquest sentit cal recordar aquella primera carta pastoral signada per l'arquebisbe de Palmira i abat de sant Ildefonso, Fèlix Amat, cridant el poble a la submissió, l'obediència i el respecte a França, representada pel seu emperador Napoleó, una circular que de seguida fou replicada des de Tarragona per un grup de fidels vassalls de Ferran VII amb un primer opuscle de 16 pàgines, editat a «l'Imprenta de Maria Canals, Viuda, per Miquel Puigrubí» el 24 de juliol de 1808³. La raó o el motiu d'aquestes «reflexions» dels fidels vassalls no era sinó donar just compliment a les instruccions de la «Suprema Junta» per tal d'aturar la publicitat dels francesos o dels afrancesats i, a la vegada, refutar amb tots els mitjans possibles les «falsedats» amb les que s'intentava sorprendre i enganyar el poble.

Començarà, doncs, una contra-publicitat en la que, per exemple, ens trobarem amb un Napoleó qualificat d'«intruso, es un despota, es un tirano», «Aguila Antropofaga», «El Goliat Napoleón, el Holofermes Bonaparte, el primer Antiocho de los franceses», «Nerón de la España», «un Emperador de la rapiña, de la iniquidad, del dolo, del sacrilegio, de la infidelidad, y de la irreligión», «el exterminador Apolyon o Napoleón que es lo mismo», «Ladrón de reinos, de reyes, de Papas, y de Cardenales», «Musulmán del Egipto, Rabino de París, herege del Norte», «archi-embustero», «Demonio de la mentira», «inhumano Nerón de nuestra Península», «Senaquerib», «Heliodoro», «Nicanor», «lobo devorador»... (sic), etc., que, si bé d'una banda denota el grau d'il·lustració erudita que també tenien els que embastaven tots aquests qualificatius, ens fan recordar d'alguna manera imatges semblants aparegudes amb més de dos-cents anys d'anterioritat als Països Baixos adreçades al duc d'Alba o a Felip I (II de Castella).

Pocs dies abans de produir-se els fets bèl·lics del 2 de maig i les abdicacions i renúncies de Baiona del 5 i 6 del mateix mes de l'any 1808, en una carta pastoral de l'arquebisbe de Tarragona, Romualdo de Mon y Velarde, tot parlant de les relacions entre Ferran VII i Napoleó, es feia referència a «la sincera amistad de su íntimo y poderoso aliado el augusto Emperador de los Franceses» (sic)⁴ i, curiosament, en menys de quatre mesos, aquest aliat poderós i amic íntim es convertiria en un «ambicioso Emperador de feliz olvido» (sic)⁵, també segons una circular que signen plegats el mateix Mon y Velarde, el marquès de Palacio, el marquès del Vilell i Jordi Elola, en la qual, a més, presenten la negra situació provocada per la invasió napoleònica en alguns pobles de Catalunya –Sant Boi, Mataró, Calella, Santa Coloma, Arbós, Barcelona,...– en aquests termes:

«...Aprisionado nuestro amado rey Fernando VII; invadida España con original trahicion; quemados ó saqueados sus Pueblos; sobados y hollados quantos Españoles han tropezado con emisarios del ambicioso Emperador de feliz olvido; allanadas sus casas; forzadas o maltratadas las mugeres; vendidos sus hijos publicamente á precio infimo; destruida la moral; violentados los templos; robados sus vasos sagrados; pisadas las santísimas Formas consagradas; ¿qué nos resta por esperar? No es exceptuado el santuario de Jesu-Christo ni su Santísimo Cuerpo; ántes bien parece es el mas directa y primordialmente atacado para

-«La voz de Dios que expone a los españoles para la guerra contra los franceses un sacerdote amante de la Religión, del Rey, y de la Patria». Opuscle de 18 pàgines, editat a «Cervera. En la oficina de la Real y Pontificia Universidad. Vendese en la misma Imprenta» sense referència d'autor, però atribuït a «M.R.P. Maestro Fr. Domingo Viñes, doctor de Sagrada Teología, y catedrático de prima en la Universidad de Cervera».

-«Reflexiones sobre lo que más importa a la España. P.L.F.S.D.S.T.A.C.D.». Opuscle de 8 pàgines, editat a «Tarragona: En la Imprenta de María CanalsViuda, por Miguel Puigrubí», sense altra referència d'autor que les inicials del títol.

-«Aviso de un rancio español» un full volant sense cap altra referència.

-«Carta de un sacerdote anciano a un sobrino joven». Opuscle de 6 pàgines, editat a «Tarragona: En la Imprenta de María Canals Viuda, por Miguel Puigrubí».

3. «Reflexiones político-christianas sobre la carta pastoral, que Don Félix Amat Arzobispo de Palmira, y Abad de San Ildefonso del Consejo de S. M. etc. dirigió al clero, y demás fieles de su Abadía. La consagran á los MM. II. SS. de la Junta de Gobierno de la Ciudad de Tarragona, unos fieles vasallos de S. M. Fernando VII». Vid. SABATÉ I BOSCH, JOSEP M^a: «En el peligro se conoce al amigo: Déu, Pàtria i Rei a la guerra del Francès a través de la impremta tarragonina» a Monarquia, imperio y pueblos de la España Moderna. Pablo Fernández Albadalejo (ed) pàgs. 217 a 223. Alicante, 1997.

4. R. Mon y Velarde, pastoral del 27 d'abril de 1808. Valls, s/c.: Papeles sueltos. Varia. Col·lecció de cartes, circulars, pastorals, reials ordres, etc. A.H.A.T.

5. R. Mon y Velarde, pastoral del 10 d'agost de 1808. Valls, s/c.: Papeles sueltos. Varia. Col·lecció de cartes, circulars, pastorals, reials ordres, etc. A.H.A.T.

destruir su poder entre los hombres, y la digna influencia virtuosa y para ocupar susbienes asegurando el golpe con su muerte...» (sic)⁶.

De bell antuvi aquesta Guerra del Francès és considerada com un càstig diví davant la relaxació i corrupció dels costums i que sols podrà ser superada amb el retorn a la vida rigorosa dels temps passats; en aquest sentit aniran adreçades igualment algunes de les pastorals publicades en els primers moments de la contesa bèl·lica per l'arquebisbe de Tarragona, Romualdo Mon y Velarde: «...*De nada servirán las disposiciones mas prudentes y energicas para la conservación de nuestra Santa Religión, Patria y rescate de nuestro amado cautivo Rey Fernando septimo, si antes no reformamos nuestras costumbres corrompidas, y aplacemos la ira de Dios qe. nos amenaza (...) presentemonos a los pies de los Altares mas temerosos del estado de nuestra coínciencia, qe. del mismo peligro de nuestra vida; en una palabra reconciliemonos con Dios, y nada temamos. (...) devemos recurrir con el mayor fervor y compuncion de nuestras culpas a nuestro gran Dios de las misericordias pidiendole con corazon verdaderamente contrito suspenda sus venganzas.*» (sic)⁷.

Així doncs, una de les primeres pastorals de l'any 1810 d'aquest mateix arquebisbe de Tarragona⁷ es fa ressò d'una circular de D. Pedro de Rivero, un dels secretaris de la Junta Central Suprema, en la que s'invoca la reforma dels costums del poble, evitant els escàndols públics i la profanació dels temples, molt especialment per la falta d'honestedat dels vestits femenins. L'arquebisbe Mon y Velarde no es conformarà en difondre l'ordre de la Junta, sinó que aprofitarà l'ocasió per a, de manera resumida, comentar-la i explicar-la; pel que diu la pastoral sembla com si de la seva estricta observança depengués el triomf de la guerra, puix que de la reconciliació amb Déu s'havien de seguir els dies serens i alegres, i s'intueix que la guerra venia a ser també com una mena de càstig diví, motivat per les diversions pecaminoses, privades i públiques, les enemistats i discòrdies entre la població, la immodèstia en el vestir, especialment per part de les dones, com ja hem apuntat abans; el remei a tots aquests mals costums, adquirits per la influència estrangera, estava en l'impuls de la pietat cristiana mitjançant una Santa Missió, en primer lloc, i, després, amb la freqüència dels sacraments, principalment els de la Confessió i el de la Comunió. En aquesta breu i densa pastoral trobem explícitament el lema Déu, Patria i Rei, i copsem una vegada més com es tractava de santificar i sacralitzar una guerra amb dejunis, penitències i oracions, a l'ensem que aquestes comportaven també una bona càrrega d'indulgències.

També la pastoral dels bisbes anava adreçada a vetllar pels bons costums amb circulars i decrets que així ho palesen, tan pel que pertany a la manera de vestir de les dones, especialment en els temples que han d'anar cobertes amb la mantellina, com pel que fa els homes que, en canvi, no han d'entrar a les esglésies «embozados», o sia coberts amb algun tipus de barret, gorra o barretina: «2°. *Siendo los templos las casas de nro. Dios y Señor merecen el mayor respeto y venerac., por lo mismo mandamos y ordenamos: Que no entren en ellos, hombres con gorro, red, ni otro trage que cubra la cabeza, ni embozados; tampoco se permita qe. las mugeres entren descubiertos los rostros, y cabeza, ni con vestidos profanos, ni indecentes, ni descalzas, ni se les permita sentarse en los bancos y mucho menos mezcladas con los hombres, haciendoles ver a todos el Rdo. Ror. lo mucho que ofende a Dios nr. Señor la profanación de un templo, y los gravísimos tormentos que aguardan a los transgresores.*» (sic)⁸ i «...*Que los Párrocos y demás Sacerdotes á quien está encargada la cura de almas, y la custodia de las Iglesias se desvelen para que los fieles pasen ha recibir la Sagrada Comunion con decencia, espíritu de humildad, y compuncion; y aunque sea con dolor separen de ella, y no la concedan á aquellas Mugeres que se presenten con orgullosa petulancia, y sin la honestidad propia de tan Augusto Sacramento; y que en las Iglesias estén*

6. R. Mon y Velarde, pastoral del 21 de novembre de 1809. Valls, s/c. *Papeles sueltos. Varia*. Col·lecció de cartes, circulars, pastorals, reials ordres, etc. A.H.A.T.

7. R. Mon y Velarde, pastoral del 14 de febrer de 1810. Valls, s/c. *Papeles sueltos. Varia*. Col·lecció de cartes, circulars, pastorals, reials ordres, etc. A.H.A.T.

8. Codony-Secuita, caixa n° 4, n° 49: «Racional dels censals de Codony y Decrets de Visita». A.H.A.T.

todos con la modestia, decencia, y recogimiento debido á tan sagrados lugares, y quando hubiese algunos descuydados, ó reticentes se les avise caritativamente y no enmendándose incurran la pena de tres libras que les imponemos á favor de la misma Iglesia; dando parte á los ministros de Justicia paraque pasen á su exâccion, y demás que haya lugar; lo que harán saber á sus feligreses.

Tarragona 26 de Febrero de 1811.» (sic)⁹.

I aquella idea exposada en la pastoral del 14 de febrer de 1810, segons la qual la corrupció dels costums era la que havia provocat la ira de Déu seguia vigent el 1811, de manera que, per tal d'apaivagar la «Divina Justicia», un any després, el 26 de febrer de 1811, el vicari general i governador de lamitra tarraconense, José Zaragozano, organitzà una missió a l'església catedral de Tarragona amb els frares d'Escornalbou i decretà que a la resta de parròquies de la diòcesi també se'n fessin durant la quaresma, imposant penes pecuniàries a aquelles persones que fossin motiu d'escàndol, indecència o immodèstia¹⁰.

En plena guerra del Francès, quan els bisbes refugiats a l'illa de Mallorca publiquen una pastoral conjunta, just en la introducció trobarem un enyorat record dels temps passats¹¹, però serà en el capítol titulat «La iglesia atacada en su doctrina», tot fent referència a la «Triple Alianza», on analitzaran alguns aspectes de les causes que provocaren la corrupció dels costums, entre les quals destaca l'estrenada llibertat de premsa que permetia la publicació d'articles carregats d'impietat; l'exemple ens el dóna un senzill poema reproduït a la pastoral amb l'explicació corresponent, esmentant l'Església en sentit metafòric quan parla del «Capitolio» o del «solio abominable»:

*«¡Ay del alcázar que al error fundaron
la estúpida ignorancia y tiranía!
El volcan reventó, y a su porfía
Los soberbios cimientos vacilaron.
¿Qué es del monstruo, decid, inmundo y feo
Sobre el despedazado Capitolio
Á devorar el mundo impunemente
Osó fundar su abominable solio?
Dura, sí, mas su inmenso poderío
Desplomándose va ...» (sic)¹².*

Els bisbes afirmen que les màximes perniciosos contra la Religió i la Pàtria, escampades pel llibertinatge de la imprenta, són la primera de les passes per a què a Espanya esdevingui el mateix que a França¹³, seguint un camí similar:

1. Els francesos utilitzaren la llibertat d'imprenta sense cap recança.
2. Disfressaren la impietat i amagaren el desig d'anorrear la Religió.
3. Extinció dels jesuïtes.
4. Extinció de tots els ordes religiosos.
5. Igualtat i llibertat.
6. Odi contra el Tron i contra la Religió perquè creien que l'una era el suport de l'altre i l'altre de l'una.

9. Perafort, caixa núm. 1, n° 13: *Lligall de vària*. Col·lecció de cartes, circulars, pastorals, reials ordres, etc. A.H.A.T.

10. «¡Ay, Hermanos muy amados! En otros mas felices que los nuestros no eran necesarias en nuestra España, ni las apologías de una religion que se profesaba y se respetaba uniformemente, ni unas Pastorales tan difusas que se pareciesen á las disertaciones ó tratados polémicos de los antiguos Padres de la Iglesia, quando combatian contra los errores de diversas sectas, ó daban reglas á los Fieles para precaverlos. Las instrucciones de nuestros predecesores se limitaban ordinariamente al arreglo de las costumbres, y á las obligaciones respectivas de cada estado, que comprehendian en pocos pliegos, y se leian cómodamente en las Misas parroquiales de dos ó tres dias festivos. Pero aquellos dias felices desaparecieron; y en su lugar han amanecido repentinamente los del libertinage y la irreligion, que esparciendo por toda España resmas de papel envenenado por el error y la seducción, nos ponen á los Pastores en la necesidad triste de dar mas extension á la doctrina y mayor volumen á las Pastorales, á fin de multiplicar la triaca á proporcion que se multiplican los venenos.» (sic).

Pastoral: El arzobispo de Tarragona, los obispos de Lérida, Tortosa, Barcelona, Urgel, Teruel, y Pamplona. Palma de Mallorca, 12 de diciembre de 1812. pàg. 14. A.H.A.T.

11. *Ibidem*. Pastoral. pàg. 131.

12. *Ibidem*. Pastoral. pàg. 136.

13. *Ibidem*. Pastoral. pàgs. 141 a 157.

7. Una educació i una ensenyança encaminades a corrompre la joventut¹⁴.

Davant la compromesa situació del moments els bisbes proposen solucions dins la més pura ortodòxia cristiana: es demana un cop més la oració del clergat, l'apostolat, l'explicació correcta del Catecisme, la caritat i ajuda a qui ho necessiti, l'estricta compliment de censura sobre els llibres prohibits pel Sant Ofici, evitar l'escàndol –especialment negant la Comunió a aquells que eren públicament reconeguts indignes de rebre el sagrament, així com negant la cristiana sepultura a tots aquells que havien mort sense la Penitència–; a més, s'aconsella la lectura de llibres pietosos, la modèstia en el vestir i la frugalitat en el menjar. Totes aquestes recomanacions van adreçades de manera molt directa a religiosos i sacerdots, però els seglars igualment reben alguns suggeriments: evitar la corrupció dels costums, com a tema monogràfic que trobem en el moll de l'os de totes les darreres pastorals, barrar les portes de llurs cases a la lectura de tot llibre sospitós originari de França, eludir el tracte amb els «filòsofs», vetllar per l'educació cristiana dels seus fills, i, finalment, i no gens menys important, escollir gent religiosa pels càrrecs públics.

La publicística

Amb aquesta base «pastoral» no és estrany que apareixi tota una munió d'escrits propagandístics i publicitaris en els que es tracta de presentar una determinada imatge de França, Napoleó i els francesos, els efectes de llur influència i les solucions davant la situació del moment pel que fa els costums, considerats com els causants d'aquell desastre.

1.- «Barcelona instruida en sus lamentos»

Des d'una «*Barcelona instruida en sus lamentos*»¹⁵ s'analitza el «verdadero origen de su cautiverio» (sic), presentant en primer lloc França com «*Una nacion originariamente inmoral, pérfida, embusterísima*» (sic) que va canviar «*la opulencia, la tranquilidad, y lozanía*» (sic) dels fills de la mare Barcelona «*en miseria, en tinieblas, en ináudito horror*» (sic). A partir d'aquest afrancesament la vida de la metròpoli catalana esdevé «*como una no interrumpida agonía de muerte (...) desmoralizada, olvidado el nativo carácter de tu gravedad, perdidas las costumbres de tu recato, degradada la imagen de tu pudor: jóvenes, vírgenes, casados, no habia rango, no habia condición que viviese con ley, con cordura; todos casi sin Dios en este mundo...*» (sic).

S'apunta des d'un principi la solució, tot cercant la bondat d'aquest Déu, que és la misericòrdia absoluta, i desfent el mal camí emprès en «*imitar los trages de la Francia*» (sic), quan «*Barcelona empezó á prostituirse baxo la sombra del árbol de la libertad*» (sic), plantat a la plaça de sant Jaume, amb símbols com els mocadors a la jacobina. És aquí on l'autor o autors anònims d'aquest opuscle exclamen «*Catalanes, allí fué violada vuestra madre, y ahora su familia se halla gálicada en uno y otro sexo: peccatum peccavit. Años ha, que la Francia embobándola con modas, sordamente abría una mina baxo sus pies; años ha, que se alimentaba con las criminales esperanzas del estrago; y las chispas del escandaloso lujo, que á la francesa paseaba su impudente faz por las calles, botáron fuego*» (sic).

Un cop més, aquesta França es veurà personificada en la figura de Napoleó: «*Bonaparte... ¿y porqué tengo de acordaros de este nombre? ¡Maldito nombre! él sólo me ofrece mil*

14. «*Barcelona instruida en sus lamentos o sea verdadero origen de su cautiverio. Verdadero modo de su libertad*», Op. cit.

15. Isaïes, 3 vv. 16 a 26: «Contra les dones de Jerusalem. Diu el Senyor: «Les dames de Sió són altives, caminen molt tibades, miren amb ulls seductors, passen a passos menuts fent dringar les anells dels turmells».

Per això el Senyor les omplirà de tinya i les farà anar amb el cap pelat.

Aquell dia, el Senyor arrencarà a les dones totes les seves gales: anells dels turmells, collarets de solets i llunetes, arracades, braçalets i vels, turbants, cadenetes, mocadors de pit, talismans i amulets, anells, anelles del nas, vestits de festa, capes i xals, bossetes de mà, robes de gasa i de lli, mocadors de cap i coll.

Llavors, en lloc de perfum hi haurà tuf de podrit; en lloc de cinnyells, sogues; en lloc de trenes i rinxols, el cap rapat; en lloc de vestits fastuosos, faldars de sac; en lloc de bellesa, marca de foc.

Els teus homes, Jerusalem, moriran a la guerra; els teus millors soldats cauran en el combat.

A les teves portes se sentiran planys i sanglots; seurà a terra com una dona que no té ningú» (sic).

abominaciones á qual peor. Bonaparte turco, judio, protestante, católico renegado, ateaista acá, politeista acullá, mono de todas las creencias y cordial de ninguna; Bonaparte, hombre de pecado, hijo de perdicion, que se levanta sobre todo lo que se llama Dios, iniquo, cuyo advenimiento al trono ha sido según la obra de Satanás, con todo poder, con señales, y prodigios embusteros, con toda seducción de iniquidad: Bonaparte, bestia del Apocalipsi, que ascendida del abismo, en cada cuerno tiene coronas, que regalar: este pues no hombre, sino oprobio de los hombres, calamidad del género humano, espíritu folleto, que ha rebuelto las monarquías, extingue las antiguas, crea de nuevas, muda la legislación, reforma las instituciones, varia la disciplina, que de alto á baxo en lo civil, en lo militar, en lo religioso ha trastornado la Europa entera» (sic).

Però retornem a la qüestió de la moda i el vestit com a font de la corrupció dels costums i manera de sometre Barcelona, segons l'opuscle: «...es constante en el antiguo plan de la Francia de sojuzgar Barcelona, engañándola con vanidades. De ahí es, que antes, que aquel imperio terreno, animal y diabólico enviara sus tropas: como en calidad de aposentadores habían llegado aquí exércitos de modas indecentes, descaradas, provocativas... Estos trages hallaron la mas grata acogida, acamparon en el corazón de uno y otro sexo. Hizo el imperio de la moda, que en la época presente ellos, aunque, vestidos vayan como descubiertos, que ellas engalanadas, se presenten casi con la desnudez del estado de la inocencia, sin tener empacho de ir unos y otros, á poco mas, desnudos...» (sic).

I ara el crit torna a ser prou significatiu: «¡Santo Dios! Es indispensable ser todo espíritu para resistir á estas baterias de carne» (sic), de manera que quasi conclueix afirmant que Barcelona no hauria caigut si abans no s'hagués «galicado» (sic), amb una referència bíblica ben explícita¹⁶, veient que «en ambos sexos tu juventud, oxalà solamente ella –perquè sembla ser que la moda afectà igualment a “matusalenes” (sic) i “sesentonas” (sic)–, habia enloquecido por parecer no española» (sic).

Així doncs, no ha de resultar gens estrany que «Cifrando... Barcelona, su buen gusto en vestir á la francesa (Quien ignora que las señoras de refinadogusto se hacian mandar de Paris muñecas vestidas á la última moda, para copiar sus trages, y excederlos tal vez en deshonestidad. Siguióse de ahí, que aun las que se preciaban de buenos cristianas, no tenian reparo en presentarsenos, con los pechos echados al **perpendicular**; con los brazos puestos **en publica almoneda**, con las basquiñas **á nivel de la carne**, y abiertas donde habian de estar cerradas; es decir, unas hijas de Eva con todos los ribetes de la profanidad, ofreciendo sus manzanas, suaves para el gusto, hermosas para la vista, excitando á comer el varon. Y ¡que así vestidas ó semi-desnudas se atrevan á frecuentar los templos sagrados, en los que no se consideran bastante puros los Angeles mismos! ¡Gran Dios! ¡donde estamos! ¡En que siglo vivimos!), en instruirse á la francesa (Es bien sabido, que en muchas casas el Maestro debia ser francés, que muchas madres, pensando añadir nueva ilustracion á la crianza de sus hijas, la enviaban á las Costureras francesas; que otras las destinaban á los Colegios de la Francia. Lloramos con amargas lágrimas la educacion que han manifestado en toda España, las señoras Oficiales de aquella nacion inmoral, que ha perdido hasta los primeros principios de la politica cristiana, que no ignora y practica la mas soez española), en comer á la francesa (Si el pan no era **frances** apenas tenia gusto...), en su semblante, en sus modales (¡Que gracejo tenia una cortesía, un ademan, un **abúr** frances! era un arco de Cupido), en sus costumbres parecer francesa, ¿que era consiguiente? sino que Dios la visitára con las cadenas, que la puesto el Francés, que por los Franceses fue castigada, que por los Franceses fuese cautiva...» (sic), en resum «que Barcelona ha sido aquella gran madre de fornicaciones, que teniendo en sus manos la dorada copa de la abominacion, la habia propinado con largueza, y que muchas de las poblaciones subalternas, harto se habian embriagado...» (sic).

16. «Barcelona instruida en sus lamentos o sea verdadero origen de su cautiverio. Verdadero modo de su libertad». Op.cit. pàg. 8: «¡Ah hijas de prostitucion! españolas inxertas en francesas, catalanas galicadas...» (sic).

Quedava clar en l'argumentació que Barcelona, i bona part del país —especialment pel que fa a l'element femení¹⁷—, amb el desig de seguir la moda al gust francès, havia anat a parar a una situació de deshonestetat tal i que aquesta manca d'honestetat l'havia portat al captiveri «*por haber sido infiel á Dios*» (sic).

I si aquest era, segons l'opuscle, «*el verdadero origen de tu cautiverio*» (sic), ara era necessari conèixer la veritable llibertat i el camí per aconseguir-la, de la mà d'una cita bíblica tretada del segon llibre dels Macabeus que al·ludeix al lloc que Déu deixà de protegir i que tan bon punt aquest lloc es reconcilià amb Déu fou enlairat a la glòria¹⁸.

És ben cert que Barcelona s'allunyà de Déu: «*¡O Barcelona! ¡afrancesada Barcelona! bien sé, que la profanidad de tus trages levantó una barrera de division entre los dos*» (sic); però no és menys veritat que Déu apreta i no ofega: «*Yo no dexé de sembrar en tu corazon semillas de pudor y de virtud, puse á tus ojos varios exemplos de circunspeccion y de recato, hize resonar en tus oidos el grito de los ministros, que te anunciaban la venganza de mi enojo: no importa, amame á lo menos ahora, oie mi voz, buelveté á mi... y yo te recibiré en el fondo de mi corazon*» (sic).

Encara es fa un altre dibuix de la situació a la que s'ha arribat: «*Si el enemigo, que os oprime, es jantancioso, inhumano, feroz, es salteador, es aspid, es asesino; si os hallais rodeada de un gobierno indolente que os ha prisionado, que os ha desposeido de las atarazanas, que os ha quitado las fortalezas; si veis bocas de fuego, que amenazan vuestra vida en Monjuí, en la Ciudadela; en las calles el sable, la bayoneta, en todas partes calabozos, cadenas, sepulcros...*» (sic) i s'apunta la solució a tots aquests mals i desgràcies: «*... desde el profundo de tanta infelicidad no ceseis de clamar á aquel Dios, que castigandoos por los mismos excesos, que á Jerusalem, no tiene otros pensamientos, que pensamientos de misericordia. Si el Señor no guarda la ciudad, en vano se desvela el que la guarda (...) Proseguid amantísima Madre en el ejercicio de la piedad, y no dudeis, que el Catalan en los altos torreones de la Ciudadela pondrá un estandarte en que diga la letra: Barcelona la redimida: porque en tus costumbres has escrito: Barcelona la reformada*» (sic).

2.- «Remedio y preservativo contra el mal francés»

El panorama que ens ofereix Manuel Freyre¹⁹ arranca d'unes sentències recollides per Quevedo en una carta adreçada a Lluís XIII en la qual els francesos eren tinguts com a «*ligeros, frívolos, afeminados, voluptuosos, noveleros, mentirosos, engañadores, interesados, disimulados, pícaros, traidores, rebeldes, presumidos, dominantes, provocativos, pendencieros, inhumanos é impíos aun en los tiempos en que profesaban lareligion cristiana*» (sic).

Tot seguit descriu el caràcter francès a través d'aquells sacerdots i nobles que, fugint de la fèrula revolucionària, varen ser rebuts hospitalàriament pels catalans i que ben aviat començaren a criticar i menysprear els nostres costums i les nostres lleis, els nostres estudis, les nostres arts i, fins i tot, la nostra llengua, nostres pobles, nostres produccions, els nostres vestits, habitacions i taules amb llurs viandes i condiments, considerant a l'ensem que si els hostes s'havien comportat així, quina fora l'actitud dels francesos esdevinguts amos?

Continua, però, la narració amb arrels històriques amb aquell «*No hay ya más Pirineos*», que erròniament s'adjudica a Lluís XIV de França a partir de l'entronització del primer Borbó de la monarquia espanyola, i les conseqüències que comportà l'apropament a la nació veïna amb l'anomenada política dels pactes de família: «*Se abandonaron y olvidaron los antiguos y naturales aliados, y se introduxo la falsa y ruinosa maxima de que nuestra aliada natural es la Francia (...) Todo el mundo leyó los libros franceses, ò el diluvio de tradiciones*

17. «*Verdadero modo de la libertad de Barcelona*». Op. cit.

18. «*Remedio y preservativo contra el mal francés de que adolece parte de la nación española. Escribalo en una casamata del castillo de san Anton, don Manuel Freyre de Castrillon, anotado honrosamente en la lista sanguinaria de Bonaparte*». Op. cit.

19. «*La voz de Dios que expone a los españoles para la guerra contra los franceses un sacerdote amante de la Religión, del Rey, y de la Patria*». Op. cit.

afrancesadas, que alteraron y afrancesaron nuestra armoniosa lengua, y lo peor nuestras costumbres y nuestras ideas... toda la nacion se vistió, comió, anduvo, visitó, tosió y estornudó à la francesa (...) La corrupcion de costumbres y de opiniones, la aficion é imitacion servil à sus mas pueriles monerias, la audacia con que este siglo atrevido llama bárbara à toda la venerable antigüedad (bien sabe por qué) y que por lo mismo todo esteórden de cosas es añejo, gótico y resto de los tiempos de barbarie, que debe forzar à España á una regeneracion politica, es lo que la ha puesto en el borde del precipicio en que iba à arruinarse y anonadarse por muchos siglos» (sic).

Vet-ho aquí, doncs, els mals que patia el país i vet-ho aquí el remei a la malaltia: «*Feliz goticismo, barbarie y fanatismo español! ¡felices con nuestros frailes y con nuestra Inquisicion, que en el concepto de la ilustracion francesa nos lleva tras de las otras naciones un siglo por lo menos de atraso! Oh! ¡y si pudiéramos recular aun otros dos! Eso seria alejarnos trescientas leguas morales de la Francia, ya que no podemos separarnos de unos vecinos tan contagiosos...*» (sic).

No queda tampoc massa ben parada la figura de Napoleó que es qualificat com «*un hombrecillo sin nacimiento, sin instruccion, sin prendas nobles, ni aun figura corporal; ... un extranero, ... un Corso que nos queria colocar en el augusto trono de los Alonsos y Fernandos á otro aun mas indecente, y que sacó de las tabernas*» (sic).

Per a trencar els lligams amb França es proposa una llei fonamental en la que es declara que mai en serem aliats, cap sobirà espanyol podrà casar-se amb una princesa francesa, cap francès podrà residir a Espanya, si més no, per a practicar determinats oficis —«*comerciante, banquero, comisionista, peluquero, ayuda de cámara, sastre, zapatero, modista, panadero, cocinero, repostero y mas ejercicios de adorno y mesa, y sobre todo soldado y mucho menos oficial*» (sic)—; qualsevol hereu que fos educat a França perdria la seva heretat a favor del cavaler i el mateix passaria amb que es casés amb una francesa; s'establiria una rigorosa censura dels llibres francesos i pagaria la pena màxima pel delict de contraban aquell que en tingués algun sense aquest preceptiu control. Igualment es recomana que s'aixequin monuments commemoratius recordant els fets gloriosos de la guerra contra el francès, així com també s'ordena que s'escriguin memòries que contin totes les atrocitats i sacrilegis comesos pels francesos que puguin servir per a compondre la «*Historia de la irrupcion francesa*» (sic). Per aquesta llei s'instituirien festes en les dates més assenyalades en cada lloc i en tres vessants: el religiós, el civil i el fúnebre; es farien jocs gimnàstics i acadèmics o florals a l'estil de l'antiguitat; i, finalment, entre d'altres activitats, s'hauria d'encunyar una medalla o moneda de bronze, anomenada «*francés*», que només serviria per a comprar o canviar les coses més vils: «*En esta medalla se puede representar à la España baxo la figura de una Pallas armada, que hace huir ò tiene debaxo de sus pies á una furia y por legenda: Galia victa. Regnante FERNANDO Séptimo, 1808. En el reverso, un gracioso joven, coronado y con manto real, que lleva un ramo de olivo, abraza á un guerrero de corta talla, cuya clámide es una piel de zorra, y cuyo casco remata en una sierpe: sus manos son garras, y sus pies de bestia ò de sátiro, acomodándole una cola de dragon. Lleva tambien otro ramo de olivo, entre cuyas hojas se descubre un puñal. Del lado del campo del primero se descubren leones dormidos, y del otro lado aves de rapiña. En el exergo se inscribirá: Fidesgálica; y por legenda ab homine iniquo et doloso erue me*» (sic).

El sentit d'aquest opuscle no és altre que el d'insinuar aversió, antipatia i menyspreu vers França: «*qual tenian nuestros bravos aragoneses antes de la infausta union de las dos Cortes*», (sic), i a la vegada esperonar l'estima a la pàtria i als seus costums: «*quisiera que los españoles se persuadieran à que su nacion es grande en general, y que qualquiera de sus cosas es preferible à las extrangeras, y sobre todo à las francesas*» (sic).

3.- «La voz de Dios»

Una cop més serà un sacerdot, el pare Domènec Viñes, doctor en Sagrada Teologia i catedràtic de la Universitat de Cervera, qui interpretarà la veu de Déu per a motivar els

espanyols a la guerra contra els francesos mitjançant l'opuscle objecte de la nostra anàlisi ²⁰.

No hi manca des del començament la referència a la persona de Napoleó en uns termes similars als dels altres opuscles ja estudiats: «*Un Corso, nacido de oscuros padres...*» (sic), però en aquest cas l'autor de l'arenga religiós-patriòtica farà ús de la seva erudició i ens donarà una llarga relació d'actituds similars i de fets semblants trets de les Sagrades Escripures, prenent com exemple la paciència de Job o el poder del faraó d'Egipte, que oprimia al poble d'Israel, i la resposta donada per Déu amb la seva divina misericòrdia; es serveix també de sant Tomas per a parlar de la «*Justicia legal*» (sic) i mirar el bé comú i les necessitats de la pàtria en aquells fatídics moments: «... *que ella no exige solamente de nosotros los bienes exteriores, sino también nuestras mismas personas*» (sic), de tal faisé que la veu de Déu fa proclamar: «*primero es la patria, que mis bienes y vida; si esta y aquellos se necesitan para salvarla, sirvan para ello, que así lo manda Dios*» (sic).

És evident que la raó que mou el pare Domènec Viñes a publicar aquest opuscle és la necessitat d'obtenir mitjans materials i humans per la lluita contra el francès; d'aquí que amb aquesta finalitat no deixi de remoure totes les Sagrades Escripures a la recerca d'imatges que puguin servir de models: els 318 seguidors d'Abraham que no excusaren la crida a l'hora de lluitar, els 330.000 que formaren l'exèrcit de Saül contra els ammonites, la similitud de la tirania de Nabucodonosor amb la de Napoleó, la ferocitat d'Holofernes i la resistència dels israelites amb la definitiva acció de Judit –«*en que quiso Dios figurar en el antiguo Testamento aquella purísima Virgen, que tenia elegida por Madre suya*» (sic)–. I tot això només és l'argument per arribar a la conclusió que Espanya s'havia de posar sota la protecció de la Mare de Déu, perquè talment com durant la reconquesta la santa imatge del Pilar portà els exèrcits cristians a la victòria contra els moros, ara també sigui ella qui alliberi el poble de l'ocupació francesa: «*Ella quebrantará la cabeza de este nuevo Nabuco ministro de Satanás, monstruo de perfidia y ambicion, y perseguidor de la Religion y de todo buen orden*» (sic).

4.- Les «Reflexiones de lo que más importa a la España»

Amb la base d'una màxima llatina treta del llibre 15 de Sili Itàlic en la que de bell nou s'estableix la causa de la desgràcia del país en la corrupció dels costums ²¹ i amb les conegudes al·lusions a Napoleó ²², s'inicia aquest altre opuscle amb una primera intenció, però, de defugir el gènere declamatori de les «*Catilinarias*» (sic) i cercar el que era més important en aquells moments –«*discurrir medios para que no falte dinero*» (sic)– per a poder fer front a la guerra que s'estava desenvolupant.

Si més no, malgrat aquesta bona intenció, l'autor no pot deslliurar-se dels tòpics que inspira tota aquesta propaganda i, altre cop, analitza les causes de la decadència xifrant-les en «*El exceso del fausto, las prodigalidades del lujo, el tren costosísimo, la gala insoportable, y otros exorbitantes excesos, objetos todos de abominación (...)* ¿*Quién será ahora capaz de discernir prontamente y no de muy lejos al Francés del Español, y las Madamas de aquella escandalosa Nación de las honradas Señoras de nuestra Patria?*» (sic); per contra, argumenta que temps enrere els espanyols eren coneguts arreu pel seu vestit i sobrietat.

20. «*Inde aspice alte*

*Florentes quasdam luxus, quas sertit Urbes,
Quippe nec ira Deum tantum, nec tela, nec hostes
Quantum sola nocet animis illapsa Voluptas*»

«*Mira el origen de los males*

Ni el gran Dios en toda su ira, y venganza

Ni el poder de los enemigos feroces

han causado ruinas mas atroces

Que el lujo, el placer, y destemplanza.» (sic)

«*Reflexiones sobre lo que más importa a la España. P.L.F.S.D.S.T.A.C.D.*». Op. cit.

21. «... *el mas infame de los mortales, vivora europea, abortada del fondo de las grutas y subterranos de una Isla antiguo desierto, como dice Virgilio de traidores Romanos, y destinada á ser salamandra eterna en el fuego averno unico suplicio capaz de llenar toda la extension de su iniquidad.*» (sic).

«*Reflexiones sobre lo que más importa a la España. P.L.F.S.D.S.T.A.C.D.*». Op. cit.

Una vegada més el luxe en el vestit estava en el punt de mira de totes les crítiques, fins l'extrem de demanar a les Junes de govern que prohibissin amb penes pecuniàries el desordre en el vestir, i, com és natural en aquesta propaganda, les dones s'emportaven la pitjor part: «*Tantas perlas, tantos diamantes que ciñen vuestras hermosas sienes, tanta profusion como encierran vuestros cofres...*» (sic), sobretot si en aquelles circumstàncies no superaven llur egoisme i no feien el sacrifici de «*convertirlo todo en monedapara el bien de la Patria*» (sic).

No caldria afegir en la nostra exposició que l'erudició es palesa també en les repetides referències històriques que constitueixen models i exemples: la senzillesa i moderació dels habitants de Pèrsia en temps de Cir contrastades per la falta de sobrietat de l'època de Darius, l'imperi dels assiris que després de trenta generacions d'esplendidesa i noblesa va caure a causa dels excessos del seu darrer monarca Sardanapal, les lleis moderades de Soló i Licurg a la Grècia clàssica que feren exclamar a una mare espartana el fill de la qual havia anat a la guerra: «*Para esto lo he parido*» (sic) o el cas dels Romans que portaren les ales de les seves àguiles imperials per tot el món fins que es deixaren embrutir per la sexualitat i el luxe.

Tot això per arribar a la conclusió que «*el sacrificio solo del lujo y de la profusion sobraria bastamente para abastecer á los Ejercitos, y mantener gustosos en ellos á los ilustres defensores de la Patria*» (sic), que, en resum, era el que llavors més importava a Espanya.

5.- «Aviso de un rancio español»

Aquest petit full volant escrit per les dues cares²² repeteix els tòpics de tota la publicística anti-francesa: «*La España en masa, y á una voz detesta hasta el nombre de Frances*» (sic), i proposa que s'esborrin de l'alfabet les lletres que componen aquest nom i el de Napoleó, a qui qualifica de «*fiel precursor del anti-Cristo, epílogo completo de toda maldad, Lugar Teniente de Lucifer en la tierra, y dechado perfecto de si mismo*» (sic).

El tema de la corrupció dels costums es presentat amb el mateix to de sempre: «*... haciendo que las Mujeres abandonasen la vergüenza y natural pudor que ha sido siempre el distintivo de las Matronas Españolas, en el modo de vestir. Y que los hombres degradasen su caracter que ha sido siempre de graves y circunspectos (...) De donde ha venido á España el Talle alto en las Mujeres: las Mantillas, que parecen fajas de envolver niños; y el descubrimiento de todo lo que debia cubrir la honestidad? (...) de donde ha traído su origen el pelarse los hombres, quedandose con unas cabezas de Donados, y dexando crecer el pelo, en unas que llaman Patillas que apenas les dexan descubrir la cara, y eran en otro tiempo distintivo de Gitanos, Carniceros, Caleseros y otras gentes de esta laya?*» (sic).

I acaba amb la recomanació d'abominar de tot el que tingui regust francès i arrancar d'arrel aquestes modes perquè no pugui brotar la llavor perversa que tan funestes conseqüències havia tingut pel país.

6.- La «Carta de un sacerdote anciano á un sobrino joven»

El darrer fulletó que hem emprat en el nostre estudi²³ pertany al gènere epistolar; és un dels pocs que ve datat amb exactitud –«*Tarragona 6 de julio de 1808*»– i fou editat per un acord de la Junta de govern de Tarragona amb el vist-i-plau del seu secretari Francesc Salas. Va adreçat especialment a la joventut, personificada en el nebot de l'autor, i és una autèntica arenga militar, no exempta tampoc d'il·lustracions històriques per tal d'afavorir i esperonar els sentiments patriòtics que s'intenten exaltar. Per tant, en bona part, trenca amb l'estil dels opuscles que hem exposat abans, però no desaprofita tampoc l'ocasió per a deixar ben mal parats els francesos, que no han portat sinó mals a Espanya, arrabassant el consol de la Religió, robant els diners, apoderant-se de les fortaleses i mantenint-s'hi, sense altre pagament a canvi que la mort.

El repàs de la Història ens porta als segles XII i XIII quan l'ideal d'un jove estava en les Creuades per anar a recuperar Terra Santa; en els segles XIV i XV possiblement hauria seguit

22. «Aviso de un rancio español». Op. cit.

23. «Carta de un sacerdote anciano a un sobrino joven». Op. cit.

les passes d'un pelegrí qualsevol en un romiatge a Santiago de Compostela; en el segle XVI s'hauria emmirallat en un cavaller «*desfacedor de tuertos*» (sic) o defensaria els interessos d'una Comunitat o d'una Germania; i, finalment, en arribar el tombar del segle XVII cap el XVIII segurament hauria pres partit per Alemanya o França en la guerra de Successió. Però ara es tractava de reconquerir de bell nou la pàtria i, per això, aquest vell sacerdot basa els seus arguments històrics en la comparança de la Reconquesta, establint les diferències entre el paper que hi jugaren els moros —«*los arabes hicieron muchos y grandes beneficios á España*» (sic)— i les conseqüències que comportà la invasió francesa.

El discurs canta les excel·lències de la milícia que, si bé pot conduir a la mort —«*porque has preferido la muerte honrada á la vida vergonzosa*» (sic)— també si es sobreviu pot donar una vida gloriosa i envejable: «*En la mocedad, rodeado de dignos y leales compañeros, entrarás en los estrados de las damas, que ya te hacen hilas, y vendas, y despues escarapelas y guirnaldas; yoirás que unas á otras dicen, señalandote «Este es el bravo, que en 17 años de edad se atrevió á igualarse á los de 35». En tu vejez contarás á mil y mil juvenes en torno de tí los motivos de esta revolucion, los medios, y fin de ella: tendrás un lugar distinguido en las asambleas civiles, en que tu voto será escuchado como de un hombre de bien; y los Gobernadores, los Generales, y los Obispos, léjos de desdeñarse de tus homenajes, te acariciarán, te dirigirán la palabra en medio de la corte mas respetable, y confiarán de tí sus negocios y su corazon*» (sic).

Amb totes aquestes raons, la demanda final de l'oncle capellà no pot ser altra que aquesta: «*Hazte pues un heroe militar, y colmarás tus deseos, los mios, y los de tu patria*» (sic).

A manera de cloenda

De la breu exposició a través de la publicística aquí estudiada podem destacar el paper que l'Església juga en tota la propaganda anti-francesa dirigida molt especialment en primer i primordial lloc a recobrar els vells i bons costums del poble, incidint en el tema del vestit i la modèstia, i decantant-se després cap a la recaptació de cabdals i homes pel servei de la pàtria, però sempre considerant la guerra com un càstig diví i refermant aquestes asseveracions amb l'ajuda d'una gran erudició que està basada en el coneixement de les Sagrades Escripures i la Història.

La imatge de França, els francesos i Napoleó és abastament dibuixada des del vessant pejoratiu per a contrastar-la amb la sobrietat i moderació tradicional del país que havia estat ocupat.

Quant als remeis, tota la publicística pregonava el retorn al temps passat.

És evident que, en aquesta ràpida volada per la documentació emprada, només hem pogut donar una visió parcial d'una Catalunya —i un país— clarament afrancesada a les acaballes de l'Antic Règim i en un moment crític de la nostra Història.

Som conscients que ens manca la publicística que des de l'altre costat reflectiria una imatge bastant diferent, però això seria objecte d'una segona part del nostre estudi, talment com de la mateixa manera podríem oferir molta més documentació de fulls volants i propagandístics que, ara per ara, ens han quedat en el rebost de la nostra investigació a l'espera d'un millor aprofundiment en l'estudi d'aquesta vessant de la guerra del Francès²⁴.

24. «*Prospecto al periódico titulado La centinela de la Religión*» i «*La centinela de la Religión*» números I (1 de gener de 1811), II (15 de gener de 1811) i III —(*El godoismo resucitado*)— (1 de febrer de 1811).

«*¿De qué sirven los frailes?*». Tarragona. En la imprenta de Agustín Roca. Año 1811.

«*¿Para qué la Inquisición?*». València. En la Imprenta de Salvador Faulí. Año 1811.

«*El obispo rey. Alegato histórico a favor de la Iglesia Romana injustamente despojada por la rapacidad francesa*». JOSEF BAS-SA. Tarragona. En la imprenta de Miquel y Joaquín Puigrubí. Padre e Hijo, en la calle Mayor.

«*Carta de el Loco Dimas Palos al Crítico de Valencia*».

«*Aviso al público y dos palabras á las Cortes*». Tarragona. En la imprenta de Miquel y Joaquín Puigrubí. Padre e Hijo.

«*Segundo pedimiento de los locos ante el Supremo Tribunal de la Razón*». València, 28 de gener de 1811. En la imprenta de José Estévan, «enfrente del horno de los Salicofres».

«*El mes de junio. Elegía barcelonesa*». Tarragona. Miguel Puigrubí, calle Mayor.

«*Parafrazi ó glosa de la carta del apostol San Judas Tadeo á todos los fieles para que nos guardemos de los enemigos de Nuestro Señor Jesu-Christo, su doctrina y su iglesia*». Fr. FELIPE PUIGSERVER. Palma. En la imprenta de Brusi. Año 1813.

«*Descubrimiento de la mina de los publicistas de Cádiz*». Impreso en Cádiz. Reimpreso en Palma. Por Agustín Roca. Año 1813.